FIITJEE

HYDERABAD CENTRES

STUDY MATERIAL

FOR

INTERMEDIATE PUBLIC EXAMINATIONS

IN

SECOND YEAR

SANSKRIT

2020 – 2021

TELANGANA STATE BOARD OF INTERMEDIATE EDUCATION, HYDERABAD

ACADEMIC YEAR 2020-2021

70% CONTENT IN VIEW OF COVID-19 PANDEMIC

INTERMEDIATE 2nd YEAR SANSKRIT SYLLABUS

S.No.	Lesson	
	(Poetry)	
2.	विक्रमाङ्कस्य औदार्यम्	
3.	साधुवर्तनम्	*1, *5, *8 and *14
4.	गायत्रीनीतिगीतावलिः	*1, *5, *7 and *11
6.	नृसिंहाविर्भावः	
	(Prose)	
2.	भ्रातृवात्सल्यम्	
3.	सुहृद्भेदः	
5.	वृक्षरक्षिका पितामही	
6.	भारतभूषा वीरयोषा	
	(Non-Detailed)	
1.	न्यासरक्षा	
3.	आनूरवम्	
	(Grammar)	
1.	पत्रलेखनम्	1, 3, 4
2.	सन्धयः	
3.	शब्दरूपाणि	
4.	समासाः	
5.	वाक्यशुद्धीकरणम्	1 to 15 sentences

30% DELETED CONTENT IN VIEW OF COVID-19 PANDEMIC

INTERMEDIATE 2nd YEAR SANSKRIT SYLLABUS

S.No.	Lesson	
	(Poetry)	
1.	कुमुद्वतीपरिणयः	
3.	साधुवर्तनम्	*15 and *17 (2 star marked verses are deleted)
4.	गायत्रीनीतिगीतावलिः	*18 and *20 (2 star marked verses are deleted)
5.	रुद्रमदेवी	
	(Prose)	
1.	सोमदत्तचरितम्	
4.	भिषजो भैषज्यम्	
	(Non-Detailed)	
2.	मुद्राराक्षसम्	
	पत्रलेखनम्	
	2. मातरम् प्रति मित्रस्य गृहागमननिवेदनम्	
	वाक्यशुद्धीकरणम्	
	16 to 20 sentences	

IMPORTANT QUESTIONS FOR FINAL EXAM 2020-2021

SECTION	LESSON
I	साधुवर्तनम् :- Learn 1, 2, 3, 4 slokas word to word meanings and summary from Material
II	विक्रमाङ्कस्य औदार्यम् :- Learn Essay
III	भ्रातृवात्सल्यम् :- Learn Essay
IV	न्यासरक्षा :- 1 and 2 question answers
	आनूरवम् :- First question answer
V	विक्रमाङ्कस्य औदार्यम् :- Learn Annotations
VI	सुहृद्भेदः :- Learn Annotations
VII	Read any 2 lessons question answers
VIII	Read any 2 lessons question answers
IX	Read all lessons question answers
X	Read all lessons question answers
XI	1 and 3 letters
XII	Read 1, 2, 3, 4 Sandhi examples (as per text book)
XIII	Read 1, 2, 3, 4 Sandhi examples (as per text book)
XIV	Read 1 to 8 Sabdas
XV	Read 1, 4, 5, 6 Samasas (as per text book)
XVI	Read 1 to 15 Sentences

0209

Total No. of Questions - **16**
Total No. of Printed Pages - **4**

Regd. No.

Part - II

SANSKRIT, Paper - II

(Second Language)

MODEL QUESTION PAPER (FOR IPE 2020-21 ONLY)

Time : **3 Hours** *Max. Marks :* **100**

Note:

1. All questions should be attempted.
2. Question Nos. 1, 2 & 3 should be answered in the medium of instructions of the candidate.
3. The remaining questions should be answered in Sanskrit (Devnagari Script) only.
4. The bits of a question should be attempted together.

सूचना :-

1. सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः ।
2. प्रथम, द्वितीय, तृतीय प्रश्नान् विहाय अन्ये प्रश्नाः संस्कृतभाषायामेव (देवनागरी लिप्या) समाधेयाः ।
3. अंशयुक्तस्य प्रश्नस्य अन्तर्गतांशाः एकत्रैव समाधेयाः ।

I. एकस्य श्लोकस्य प्रतिपदार्थं भावं च लिखत । **1×6=6**

1. छायां कुर्वन्ति चान्यस्य स्वयं तिष्ठन्ति चातपे ।
   फलन्ति च परार्थाय पादपा इव सज्जनाः ।।

2. अयं निजः परो वेति गणना लघुचेतसाम् ।
   उदारचरितानां तु वसुधैव कुटुम्बकम् ।।

3. तुल्ये रूपे पिकः काकः ध्वनिना ज्ञायते मधौ ।
   विवृते हि मुखे वेद्यः सुजनो दुर्जनात्पृथक् ।।

II. एकं निबन्धप्रश्नं समाधत्त । **1×6=6**

1. विक्रमाङ्कदेवस्य उदारशीलं वर्णयत ।
2. नृसिंहस्य आविर्भावं वर्णयत ।
3. राजा आहवमल्लः कं युवराजं कर्तुमैच्छत् ? ततः किमभवत् ?

III. एकं निबन्धप्रश्नं समाधत्त । **1×6=6**

1. वृक्षरक्षणार्थं पितामह्या उक्तान् उपायान् लिखत ।
2. हर्षवर्धनः विन्ध्याटवीम् अवाप्य किमकरोत् ?
3. हर्षवर्धनः राज्यश्रियं कथम् अरक्षत् ?

IV. द्वयोः प्रश्नयोः समाधानानि लिखत । **2×4=8**

1. कश्यपेन किमिति निश्चितम् ?
2. ब्रह्मचारी कुत्र उषितवान् ? किमर्थम् ?
3. कः तपोवनम् प्रविशति ?
4. मनस्विनः किमर्थं वनमभिगम्य वसन्ति ?

V. द्वयोः ससन्दर्भं व्याख्यां लिखत । **2×3=6**

1. मयैव गोत्रे लिखितः कलङ्कः ।
2. तन्मे प्रमाणीकुरु वत्स वाक्यम् ।
3. सदा भोगसौख्येषु नूनं रमस्व ।
4. आराधयामासुरभीष्टदं तम् ।

VI. द्वयोः ससन्दर्भं व्याख्यां लिखत । **2×3=6**

1. सम्प्रति वनमिदमपूर्वसत्त्वाधिष्ठितम् ।
2. कथमसौ मां जिघांसुर्ज्ञातव्यः ।
3. सत्वरं सज्जीक्रियतां चिताम् ।
4. भवान् न मे रत्नसिंहः ।

VII. द्वौ लघुप्रश्नौ समाधत्त । **2×3=6**

1. विक्रमाङ्कदेवस्य आज्ञा किं करोति ?
2. कानि करद्वयं वासयन्ति ?
3. कः तमः हन्ति ?
4. दैत्यं निहत्य चतुर्भुजः कथं रराज ?

VIII. द्वौ लघुप्रश्नौ समाधत्त । **2×3=6**

1. निर्घातः कः ?
2. कौ भयप्रतीकारं प्रतिज्ञाय चलितौ ?
3. केसरसिंहः कुत्र न्यवसत् ?
4. रत्नसिंहः किमर्थं चितां प्राविशत् ?

IX. सम्पूर्णेन वाक्येन समाधत्त । **5×1=5**

1. नृपश्रीः धुनीव का दधातु ?
2. राज्ञे आहवमल्लाय कः प्रसन्नः ?
3. कति दोषाः पुरुषेण हातव्याः ?
4. नीचः पुरः किं वक्ति ?
5. मुरारिः कीदृशः इतीरितम् ?

X. सम्पूर्णेन वाक्येन समाधत्त । **5×1=5**

1. दिवाकरमित्रः कः?
2. राज्यश्रीः कां प्रविष्टा ?
3. सञ्जीवकः कस्मिन् नियुक्तः ?
4. केसरसिंहः कथं धनम् अर्जितवान् ?
5. राजपुत्रयूनः नाम किम् ?

XI. अधोनिर्दिष्टयोः एकं पत्रं लिखत । **1×5=5**

1. पुस्तकक्रयणाय प्रबन्धकं प्रति पत्रम्
2. धनयाचनार्थं पितरं प्रति पत्रम्
3. अवकाशप्रदानाय प्राचार्यं प्रति पत्रम्

XII. चत्वारि सन्धिनामनिर्देशसहितं विघटयत । **4×2=8**

1. तट्टीका 2. इष्टः 3. वागीशः 4. अब्जम्
5. षण्मासाः 6. जगन्नाथः 7. सज्जनः 8. शरच्चन्द्रः
9. रामोऽयम् 10. मुनिरयम् 11. बालःकरोति 12. रामःखादति

XIII. चत्वारि सन्धिनामनिर्देशसहितं सन्धत्त । **4×2=8**

1. रामस् + चिनोति 2. हरिस् + शेते 3. चक्रिन् + ढौकसे
4. रामस् + षष्ठः 5. सत् + धर्मः 6. अच् + अन्तः
7. चित् + मयम् 8. ककुप् + नेता 9. शिवः + अहम्
10. मनः + रथः 11. पाचकः + पचति 12. वृक्षः + फलति

XIV. द्वयोः शब्दयोः अन्त-लिङ्ग-वचनमात्रनिर्देशसहितं रूपाणि लिखत । **2×4=8**

1. वणिक् 2. स्त्रक् 3. नामन् 4. गुणिन्

XV. त्रयाणां समासनामनिर्देशसहितं विग्रहवाक्यानि लिखत । **3×2=6**

1. निष्पापम् 2. विद्यानिपुणः 3. पुरुषव्याघ्रः 4. नवरात्रम्
5. शीतोष्णम् 6. महाबलः 7. वृक्षमूलम् 8. नकुलसहदेवौ

XVI. अधोरेखाङ्कितपदानि शुद्धीकृत्य वाक्यानि लिखत । **5×1=5**

1. **भानवः** आकाशे विचरति ।
2. **वनं** वायुप्रदूषणं परिहरन्ति ।
3. **गुणिनः** लोकम् उपकरोति ।
4. **त्वचः** देहं रक्षति ।
5. **भक्ती** मुक्तिं यच्छति ।

विषयसूचिका

1.	श्लोकस्य प्रतिपदार्थम् भावलेखनम् च	2 - 10
2.	व्यासरूपसमाधानप्रश्नाः - पद्यभागः	11 - 15
3.	व्यासरूपसमाधानप्रश्नाः - गद्यभागः	16 - 20
4.	उपवाचकप्रश्नाः	21
5.	सन्दर्भाः - पद्यभागः	22 - 23
6.	सन्दर्भाः - गद्यभागः	24 - 25
7.	लघुसमाधानप्रश्नाः - पद्यभागः	26 - 27
8.	लघुसमाधानप्रश्नाः - गद्यभागः	28 - 29
9.	एकवाक्यसमाधानप्रश्नाः - पद्यभागः	30 - 31
10.	एकवाक्यसमाधानप्रश्नाः - गद्यभागः	32 - 33
11.	पत्रलेखनम्	34 - 35
12. & 13.	सन्धयः	36 - 37
14.	शब्दाः	38 - 40
15.	समासाः	41 - 42
16.	वाक्यशुद्धीकरणम्	43 - 44

1. श्लोकस्य प्रतिपदार्थ, भावलेखनम् च। - 6M (1x6)

Note ➡

- ✷ In this word to word meaning Question bit **THREE** poems will be given. Any **ONE** poem is to be answered.
- ✷ In this Question word to word meaning carry **FOUR MARKS** and summary will carry **TWO MARKS**.
- ✷ For your easy understanding meanings were given in English .

1. साधुवर्तनम्
2. गायत्रीनीतिगीतावलिः

1. साधुवर्तनम्

1. छायां कुर्वन्ति चान्यस्य स्वयं तिष्ठन्ति चातपे
फलन्ति च परार्थाय पादपा इव सज्जनाः ।।

परिचयः अयं श्लोकः साधुवर्तनम् इति पाठात् स्वीकृतः। अयं पाठः नानाग्रन्थेभ्यः स्वीकृतश्लोकानां सङ्ग्रहः। अस्य रचयितारः विविधकवयः।

पदविभागः छायां कुर्वन्ति च अन्यस्य स्वयं तिष्ठन्ति च आतपे फलन्ति च परार्थाय पादपा इव सज्जनाः।

अन्वयः पादपाः इव सज्जानाः स्वयं च तिष्ठन्ति आतपे च अन्यस्य कुर्वन्ति छायां च फलन्ति परार्थाय।

प्रतिपदार्थः

पादपाः	Trees
इव	like
सज्जनाः	noble people
स्वयं च	themselves
तिष्ठन्ति	stay
आतपे	in sunlight
च	and
कुर्वन्ति	do (provide)
छायाम्	shadow
अन्यस्य	for others.
च	and
फलन्ति	provide fruits
परार्थाय	for others

भावः Trees are like noble people. They stand in sunlight and provide shadow for others. They provide fruits too for others.

व्याकरणांशाः

तिष्ठति	तिष्ठतः	तिष्ठन्ति	
	फलति	फलतः	फलन्ति

च	+	अन्यस्य	-	चान्यस्य	(सवर्णदीर्घ सन्धिः)
च	+	आतपे	-	चातपे	(सवर्णदीर्घ सन्धिः)
पर	+	अर्थाय	-	परार्थाय	(सवर्णदीर्घ सन्धिः)

2. **अयं निजः परो वेति गणना लघुचेतसाम्**
उदारचरितानां तु वसुधैव कुटुम्बकम् ।।

परिचयः **अयं श्लोकः साधुवर्तनम् इति पाठात् स्वीकृतः। अयं पाठः नानाग्रन्थेभ्यः स्वीकृतश्लोकानां सङ्ग्रहः। अस्य रचयितारः विविधकवयः।**

पदविभागः **अयं निजः परः वा इति गणना लघुचेतसाम् उदारचरितानां तु वसुधा एव कुटुम्बकम्।**

अन्वयः **लघुचेतसाम् अयं निजः वा परः इति गणना तु उदारचरितानां वसुधैव कुटुम्बकम्।**

प्रतिपदार्थः

लघुचेतसाम्	for narrow minded people
अयम्	this
निजः	dear
वा	or
परः	stranger
इति	thus
गणना	consideration
तु	but
उदारचरितानाम्	for broadminded people
वसुधैव	earth itself
कुटुम्बकम्	family

भावः Narrow-minded people treat other people as dear and far. But broad-minded people consider everyone (with all be ings) as their family.

व्याकरणांशाः

वा	**+**	**इति**	-	**वेति**	(गुण सन्धिः)
वसुधा	**+**	**एव**	-	**वसुधैव**	(वृद्धि सन्धिः)

3. कोऽतिभारः समर्थानां किं दूरं व्यवसायिनाम्
को विदेशः सविद्यानां कः परः प्रियवादिनाम् ।।

परिचयः अयं श्लोकः साधुवर्तनम् इति पाठात् स्वीकृत:। अयं पाठः नानाग्रन्थेभ्यः स्वीकृतश्लोकानां सङ्ग्रहः। अस्य रचयितारः विविधकवयः।

पदविभागः कः अतिभारः समर्थानां किं दूरं व्यवसायिनाम् कः विदेशः सविद्यानां कः परः प्रियवादिनाम्।

अन्वयः समर्थानां कः अतिभारः व्यवसायिनाम् किं दूरं सविद्यानां कः विदेशः प्रियवादिनां कः परः।

प्रतिपदार्थः

समर्थानाम्	for capable
कः	who/what
अतिभारः	a big burden
व्यवसायिनाम्	for industrious
किम्	what
दूरम्	distance
सविद्यानां	for learned
कः	what
विदेशः	foreign place
प्रियवादिनाम्	for courteous people
कः	who
परः	stranger

भावः Capable people do not have any heavy burden. Industrious people do not consider distance. Learned people do not have difference of ownland or foreign land. For politely speaking people there is no discrimination of dear and far.

व्याकरणांशाः

कः	+	अतिभारः	-	कोऽतिभारः	(विसर्ग सन्धिः)
कः	+	विदेशः	-	को विदेशः	(विसर्ग सन्धिः)

4. **चक्षुषा मनसा वाचा कर्मणा च चतुर्विधम्**
प्रसादयति लोकं यस्तं लोकोऽनुप्रसीदति।।

परिचयः **अयं श्लोकः साधुवर्तनम् इति पाठात् स्वीकृतः। अयं पाठः नानाग्रन्थेभ्यः स्वीकृतश्लोकानां सङ्ग्रहः। अस्य रचयितारः विविधकवयः।**

पदविभागः **चक्षुषा मनसा वाचा कर्मणा च चतुर्विधम् प्रसादयति लोकं यः तं लोकः अनुप्रसीदति।**

अन्वयः **यः लोकं चक्षुषा मनसा वाचा च कर्मणा चतुर्विधम् प्रसादयति तं लोकः अनुप्रसीदति।**

प्रतिपदार्थः

यः	who
प्रसादयति	pleases
लोकम्	world
चक्षुषा	with observation
मनसा	with heart
वाचा	with talk
च	and
कर्मणा	with action
चतुर्विधम्	in four ways
तम्	him
लोकः	world
अनुप्रसीदति	satisfies

भावः Who pleases this world with observation, heart, talk and action, will be satisfied by this world.

व्याकरणांशाः

प्रसादयति **प्रसादयतः** **प्रसादयन्ति**

चतुः	**+**	**विधम्**	-	**चतुर्विधम्**	(विसर्ग सन्धिः)
लोकः	**+**	**अनुप्रसीदति**	-	**लोकोऽनुप्रसीदति**	(विसर्ग सन्धिः)

2. गायत्री नीतिगीतावलिः

1. चक्रमेकं निरालम्बो मार्गोऽनूरुश्च सारथिः
तथाप्येति सदा भानुः महतां किं न दुष्करम् ।।

परिचयः अयं श्लोकः गायत्रीनीतिगीतावलिः इति पाठात् स्वीकृतः। अयं पाठः गायत्रीनीतिगीतावलिः इति अनूदित काव्यात् स्वीकृतः। अस्य रचयिता श्रीमान् तिरुमल गुदिमल्ल वरदाचार्यः।

पदविभागः चक्रं एकं निरालम्बः मार्गः अनूरुः च सारथिः तथा अपि एति सदा भानुः महतां किं न दुष्करम्।

अन्वयः चक्रं एकं निरालम्बः मार्गः च सारथिः अनूरुः तथा अपि एति सदा भानुः महतां किं न दुष्करम्।

प्रतिपदार्थः

एकं	only one
चक्रं	wheel
निरालम्बः	without any support
मार्गः	way
च	and
सारथिः	charioteer
अनूरुः	Anuru (a person without thighs)
तथापि	eventhen
भानुः	Sun
सदा	always
एति	goes (travells)
महतां	for great people
किं	What
न दुष्करम्	impossible

भावः There is only one wheel. Path has no support. Charioteer do not have thighs. Eventhen Sun God always proceeds. For great people there is nothing impossible.

शब्दाः

शब्दाः			
	भानुः	भानू	भानवः
	महतः	महतोः	महताम्
	सारथिः	सारथी	सारथयः

सन्धयः				
	तथा + अपि	-	तथापि
	तथापि + एति	-	तथाप्येति
	मार्गः + अनूरुः	-	मार्गोऽनूरुः
	अनुरुः + च	-	अनूरुश्च

2. सर्वं सुसाधं सततात्कर्मणो मर्मवेदितुः
सिकतात्वं शिला यान्ति स्रोतसोऽश्रान्तघर्षणात् ।।

परिचयः अयं श्लोकः गायत्रीनीतिगीतावलिः इति पाठात् स्वीकृतः। अयं पाठः गायत्रीनीतिगीतावलिः इति अनूदित काव्यात् स्वीकृतः। अस्य रचयिता श्रीमान् तिरुमल गुदिमल्ल वरदाचार्यः।

पदविभागः सर्वं सुसाधं सततात् कर्मणः मर्मवेदितुः सिकतात्वं शिलाः यान्ति स्रोतसः अश्रान्तघर्षणात्।

अन्वयः मर्मवेदितुः सततात् कर्मणः सर्वं सुसाधं स्रोतसः अश्रान्तघर्षणात् शिलाः सिकतात्वं यान्ति।

प्रतिपदार्थः

मर्मवेदितुः	For the person who wants to know secrets
सततात्	always
कर्मणः	of activity
सर्वं	everything
सुसाधं	easily possible
स्रोतसः	of waterfall
अश्रान्तघर्षणात्	from non stop contact
शिलाः	rocks
सिकतात्वं	form of sand
यान्ति	get

भावः One must try always to know intricacies. A stone becomes sand if it comes in contact of waterfall always.

शब्दाः

शब्दाः	शिलः	शिलौ	शिलाः			
धातवः	एति	इतः	यान्ति			
सन्धयः	स्रोतसः	+	अश्रान्त	-	स्रोतसोऽश्रान्त	

3. यत्र यच्चारुताहेतुः तत्तु तत्रैव निक्षिपेत्
नार्प्यं नेत्राञ्जनं पादे नेत्रे वाधरवर्णकम् ।।

परिचयः अयं श्लोकः गायत्रीनीतिगीतावलिः इति पाठात् स्वीकृतः। अयं पाठः गायत्रीनीतिगीतावलिः इति अनूदित काव्यात् स्वीकृतः। अस्य रचयिता श्रीमान् तिरुमल गुदिमल्ल वरदाचार्यः।

पदविभागः यत्र यत् चारुताहेतुः तत् तु तत्र एव निक्षिपेत् न अर्प्यं नेत्राञ्जनं पादे नेत्रे वा अधरवर्णकम् ।

अन्वयः यत् यत्र चारुताहेतुः तत्तु तत्रैव निक्षिपेत् नेत्राञ्जनं पादे वा नेत्रे अधरवर्णकं न अर्प्यम्।

प्रतिपदार्थः

यत्	which/what
यत्र	where
चारुताहेतुः	becomes reason of good appearance
तत्तु	that
तत्रैव	there itself
निक्षिपेत्	place (keep)
नेत्राञ्जनं	collyrium
पादे	on foot
वा	or
अधरवर्णकं	lipstick
नेत्रे	in eyes
न	not
अर्प्यम्	should place

भावः Where ever what is suitable that is to be placed there only. Collyrium cannot be applied on foot and lipstick on eyes.

शब्दाः

शब्दाः	नेत्रम्	नेत्रे	नेत्राणि
	पादे	पादयोः	पादेषु
धातवः	निक्षिपेत्	निक्षिपेताम्	निक्षिपेयुः

सन्धयः	तत्र	+	एव	-	तत्रैव
	यत्	+	चारुताहेतु	-	यच्चारुताहेतुः
	वा	+	अधरवर्णकम्	-	वाधरवर्णकम्

4. तुल्ये रूपे पिकः काकः ध्वनिा ज्ञायते मधौ
विवृते हि मुखे वेद्यः सुजनो दुर्जनात्पृथक् ।।

परिचयः अयं श्लोकः गायत्रीनीतिगीतावलिः इति पाठात् स्वीकृतः। अयं पाठः गायत्रीनीतिगीतावलिः इति अनूदित काव्यात् स्वीकृतः। अस्य रचयिता श्रीमान् तिरुमल गुदिमल्ल वरदाचार्यः।

पदविभागः तुल्ये रूपे पिकः काकः ध्वनिना ज्ञायते मधौ विवृते हि मुखे वेद्यः सुजनः दुर्जनात् पृथक्।

अन्वयः पिकः काकः तुल्ये रूपे हि मधौ मुखे विवृते ध्वनिना ज्ञायते सुजनः दुर्जनात् पृथक् वेद्यः।

प्रतिपदार्थः

पिकः	cuckoo
काकः	crow
तुल्ये	equal
रूपे	appearance
हि	but
मधौ	in spring
मुखे	mouth
विवृते	opened
ध्वनिना	with sound
ज्ञायते	known
सुजनः	nobleman
दुर्जनात्	from a wicked man
पृथक्	seperate
वेद्यः	to be known

भावः Though crow and cuckoo appear same, they are known in spring with their voices. Wickedman is distinguished from a nobleman when they start uttering.

शब्दाः

शब्दाः			
	पिकः	पिकौ	पिकाः
	काकः	कााकौ	काकाः
	सुजनः	सुजनौ	सुजनाः
	दुर्जनात्	दुर्जनाभ्याम्	दुर्जनेभ्यः

2. व्यासरूप प्रश्नाः (पद्यभागः) - 6M (1x6)
(LONG ANSWER QUESTIONS - POETRY)

Note ➡

- ✸ In this poetry essay Question bit **THREE** questions will be given. Any **ONE** essay is to be answered.
- ✸ In English language answers were given.
- ✸ In essay Question introduction of writer, lesson title and book name carry **ONE MARK** and summary will carry **FIVE MARKS**.

1. विक्रमाङ्कस्य औदार्यम्

1. राजा आहवमल्लः कं युवराजं कर्तुमैच्छत्? ततः किमभवत्?
2. विक्रमाङ्कदेवस्य उदारशीलं वर्णयत।

2. नृसिंहाविर्भावः

1. नृसिंहस्य आविर्भावं वर्णयत।
2. नृसिंहेन कृतं दनुजवधं प्रपञ्चयत।

1. विक्रमाङ्कस्य औदार्यम्

1. राजा आहवमल्लः कं युवराजं कर्तुमैच्छत्? ततः किमभवत्?
2. विक्रमाङ्कदेवस्य उदारशीलं वर्णयत।

कविपरिचयः इदं व्यासं "विक्रमाङ्कस्य औदार्यम" इति पाठात् स्वीकृतम् ।
अयं पाठः विक्रमाङ्कदेवचरित काव्यस्य तृतीयसर्गात् स्वीकृतः।
अस्य कविः "बिल्हणः"।

According to the information given in eighteenth canto Bilhana belongs to Kashmir. His parents are Nagadevi and Jyestha Kalasa. His grand-father was a vedic scholar. Author learnt all subjects like grammar and Figures of speech from his father. Later he roamed in the country, spent some time in places like Mathura, Kasi, Prayaga, Gujarat, Dhara, Rameshwaram and finally reached Karnataka. Then Vikramaditya - 6 of Chalukya dynasty was ruling that State. There writer become a court poet. Hence his period can be first half of twelfth century.

King Ahavamalla was ruler of Karnataka state in South India. He belongs to Chalukya dynasty. He had three sons Somadeva, Vikramaditya (Vikramanka) and Jayasimha. Vikramditya (Vikramanka) was second among the children. He was good in studies of academic and in warfare. King Ahavamalla observed Vikrmaditya's (Vikramanka) interest in battles and capability to discharge royal affairs. He felt that if he becomes the king it will be good for the state. He felt like this.

Let this great adventurous warrior be as a king. If he becomes king no one will dare to look at this kingdom. It will be like a lioness in his lap. Hence, I will crown him as crown prince without leaving my throne. It will make kingdom like a river between two banks. King decided thus and called Vikramditya (Vikramanka) and informed him.

Then Vikramaditya (Vikramanka) spoke to his father and king in a polite way as if it is beautiful sounds of Goddess Saraswathi's anklets, like this - Oh! King my order is followed by all kings. I have everything available easily graced by you. So kindly reconsider your decision to crown me.
आस्तामयं मे युवराजभावः।

Then king asked his son Oh! my child why you do not accept my proposal? I struggled a lot to get you as my child. It is known to me and Lord Siva only. If you do not share royal responsibility with me as crown prince, how can I protect this conquered kingdom? How my hard work will be successful?

Listening to painful words of Ahavamalla, King of Karnataka, Vikramaditya (Vikramanka) replied to his father.

Oh! King your love and affection to me making you blind in thinking reality. I do not have right to become crown prince when my elder brother

Somadeva is present. My elder brother can hold royal wealth. There is no use of accepting royal wealth by me as it leads to a blame on our dynasty. If my brother is denied his chance, he will be sad and how can I hold royal wealth? I will be a cause of remark for our Chalukya dynasty. **मयैव गोत्रे लिखितः कलङ्कः।**

Oh! Father you be king and my brother be crown prince. I follow you both like a soldier of infantry and annexe the other ruling states to our kingdom. So, oh! King of Karnataka drop your idea to make me as a crown prince. It will be biased and unfair.

King Ahavamalla was surprised listening relevent words of son Vikramaditya (Vikramanka). He asked his son to sit on his lap and he adorn him with a pearl chain and he says that Lord Siva was graceful to me granting a son like you. Lord himself uttered that You are dear to royal wealth. He made me a father granting two other sons.

Hence oh! Son promise me that royal wealth of Chalukya dynasty will hold head high always. **तन्मे प्रमाणीकुरु वत्स वाक्यम्।** Let kings be non-jealous. Let them praise me unbiased.

Vikramaditya (Vikramanka) replied to his father once again with a smile that oh! Father your decision may cause remark to my fame. I am younger brother of that son who always follows your order on his head. My brother will get surprising results with my help.

Thus, Vikramaditya (Vikramanka) with his amazing words made his father, King Ahavamalla surprised and exited and saw that his brother is made crown prince.

2. नृसिंहाविर्भावः

1. नृसिंहस्य आविर्भावं वर्णयत।
2. नृसिंहेन कृतं दनुजवधं प्रपञ्चयत।

Dr K Sudhakara Rao belongs to Adoni. His parents are Smt Anasuya and Sri Timmaji Rao. He born in 1960. He is well versed in Sanskrit, Telugu, English and Kannada languages. He wrote 72 books in these languages. He was expert in different types of poetry. He passed I I S (Indian Information Service) examination. He is present Director of Door darshan Kendra in Hyderabad.

Present lesson is taken from a book called **नृसिंह नख कौमुदीः**. It describes incarnation of Narasimha and his powerful nails. This resembles Vedanta desika's **पादुकासहस्रम्**. Present lesson is extracted from sixth and seventh cantos of **नृसिंह नख कौमुदी**.

Hiranya kasipu is king of demons. His son is Prahlada. From childhood boy was staunch devotee of Lord Vishnu. This was unbearable to Hiranya Kasipu. He sent his son to guru Kula for learning under the guidance of Chanda and Amarka. There Prahlada influenced everyone to chant name of Lord Vishnu. This was informed to King Hiranyakasipu, by teachers. King become angry and punished son in many ways. But Prahlada did not give up worshipping Lord Vishnu.

Angry Hiranyakasipu ordered Prahlada to give up chanting name of Lord Vishnu and praise him always. There will be no fear. Always enjoy comforts and pleasures. **सदा भोगसौख्येषु नूनं रमस्व।**He took rest for a while saying thus.

Prahlada replied to his father with a smile. Oh! Father I am chanting name of Lord Vishnu. This Lord is the source of creation. His name is pure, it is to be known by everyone, it removes all sins, it is destructor of demons and honoured by human beings. Lord's conception creates and destroys this universe in a moment saying thus Prahlada kept quiet.

Hiranyakasipu's anger was increased because his son praised his enemy without obeying his order. He told his son that today I will send you to hell. I can make your head into pieces with this mace. Let me see whether your Lord will come for your rescue or not. Prahlada replied that Lord is present everywhere.

Hiranyakasipu once again asked his son that is your Lord present in this palace or in this pole? **स्तम्भेऽस्ति श्रीपतिर्विष्णुः?** Prahlada replied with pleasant mind that Lord Vishnu is present in movable and immovable beings. He is found in human beings, animals, birds, in water, in fire, in wind waves, in elephants and in horses.

Hiranyakasipu become very much angry listening to these words. He shouted at his son that – Oh! You are a fool. Is your Coward Vishnu present in this pole. Today I will kill that Lord with my mace.

Prahlada once again replied with a smile that Lord Vishnu is present everywhere and it is not possible to kill him.

Angry Hiranyakasipu hit a pole with his mace asking where your Hari is. As soon as pole was hit with mace it broke and Lord Vishnu appeared as Narasimha with anger. He appeared with sankha and chakra. He also appeared with sharp nails. Lord placed demon on his lap and tore him.

Lord Vishnu in Narasimha incarnation shone like Sun in the evening with bloodshed body. Indra and other Gods danced in joy knowing that Hiranyakasipu was killed by Lord and they worshipped that Lord, the provider of desired boons. **आराधयामासुरभीष्टदं तम्।**

3. व्यासरूप प्रश्नाः (गद्य भागः) - 6M (1x6)
(LONG ANSWER QUESTIONS - PROSE)

Note ➡

- ✸ In this poetry essay Question bit **TWO** questions will be given. Any **ONE** essay is to be answered.
- ✸ In English language answers were given.
- ✸ In essay Question introduction of writer, lesson title and book name carry **ONE MARK** and summary will carry **FIVE MARKS**.

1. भ्रातृवात्सल्यम्

1. हर्षवर्धनः विन्ध्याटवीं अवाप्य किमकरोत्?
2. हर्षवर्धनः राज्यश्रियं कथं अरक्षत्?

2. वृक्षरक्षिका पितामही

1. वृक्षरक्षार्थं पितामह्या उक्तान् उपायान् लिखत।
2. वृक्षाणां रक्षणे केसरसिंहस्य श्रद्धां विशदयत।

1. भ्रातृवात्सल्यम्

1. हर्षवर्धनः विन्ध्याटवीं अवाप्य किमकरोत्?
2. हर्षवर्धनः राज्यश्रियं कथं अरक्षत्?

कविपरचयः इदं व्यासं भातृवात्स्ल्यम् इति पाठात् स्वीकृतम् ।
अयं पाठः हर्षचरितम् इति ग्रन्थात् स्वीकृतः ।
अस्य ग्रन्थस्य कविः "बाण महाकविः" ।

Harshavardhana ruled North India with Sthaneshwar as capital. He faced a lot of troubles in his life before taking kingdom responsibility at the age of 16. Present lesson describes one of such incidents in Harshavardhana' s life.

Once minister Bhandi brought a news to King Harsha. King asked minister is there any information about Rajyasre, his sister. He replied that – Oh! Lord Rajyavardhana and your brother-in-law Grahavarma passed away. Your sister was imprisoned. She escaped from prison and entered Vindhya forest. There is no information from our soldiers, appointed to know about Rajyasree in Vindhya forest. King conveyed his minister that he himself will go to forest to search his sister.

Next morning king went Vindhya forest with cavalry and searched many days for his sister. Once a tribal man was brought to King Harsha and was informed that he is Nirghata, nephew of tribal commander Bhukampa. He knows each and everything in this forest. He may tell about your sister. King asked him about his sister. He replied that nearby there is a Buddhist monk Divakaramitra with his disciples. He may know about this.

King thought Divakaramitra might be Sugata childhood friend of his brother-in-law Grahavarma and requested to take him there.

King went to Divakaramitra. He was looking pleasant and steady in his appearance. King saluted Buddhist monk. Monk was showering gesture of blessing with right hand.

King Harsha approached him and said politely – Oh! Sage I am lucky to meet you. I have only younger sister left from my kith and kin. She too roaming in this forest because she lost her husband and expecting harm from her enemies. I came here to search her. Do you know anything about it? Monk replied that he did not have any information about this.

In the meanwhile, another monk came there running and in formed Divakaramitra about a lady, lamenting a lot and prepared to enter fire. Hearing this King asked him in grief that how far that place is and when he saw that lady.

Monk told him that in the morning he was roaming on river bank and heard crying of a lady from an area covered by creepers. I reached that place and saw a lady accompanied by a few other ladies. She was oppressed by sunlight and was suffering for loss of her husband. One of those ladies touched my feet and said – Oh! Sir our mistress is suffering from death of father, loss of husband and stay of her brother in exile. I assured them that my preacher Lord Sugata is nearby. If I inform this, he will come and advise her. That lady requested me to do it fast. Hence, I came running.

Now King Harsha cleared all his doubts and told monk Divakramitra that she is his sister. He requested reporting monk to show that place.

King Harsha was accompanied by Buddhist monk Divakaramitra and his disciples and was following the other monk. Slowly they reached that place and saw a lady crying pathetically. She was preparing to enter fire. Harsha stopped her from entering fire. She was very much surprised for unexpected arrival of her brother, embraced him and cried a lot.

Monk gave water, brought by disciples to her to wash face. Then King Harsha told his sister to salute Buddhist monk, her husband's friend and their preacher.

Even monk's eyes were also filled with tears knowing information of friendship with her husband. He advised them to stay there that night and go to their kingdom later. Harsha and his sister followed this and reached their place.

2. वृक्षरक्षिका पितामही

1. वृक्षरक्षार्थं पितामह्या उक्तान् उपायान् लिखत।
2. वृक्षाणां रक्षणे केसरसिंहस्य श्रद्धां विशदयत।

This lesson **वृक्षरक्षिका पितामही** is taken from **संस्कृत कथाशतकम्** written by Padma Sastry. There are total 100 stories in two parts of this book. Present lesson lies in first part of this book. He belongs to Rajasthan. He retired as Director of Education in Rajasthan government. He wrote number of books like **विश्वकथा शतकम्, सिनेमा शतकम्, पद्मपञ्चतन्त्रम्** and **लेनिनामृतम्** . Present story is about a Kashmiri lad Kesarasimha.

There lived a farmer's son Kesarasimha in Kashmir valley with his parents and grandmother. They were leading their life by taking care of cattle and by selling fruits. Kesarasimha's paternal grandmother was engaged herself in planting trees and their care. She was covering trees with grass in winter season. This was saving trees from snow. She was always trying to save tree from grazing of cattle.

She was always scolding her grandson Kesarasimha for breaking tree branches. She was saying that how can I take care of you in the same way if you do like this to trees. Grandson questioned her that why do you sell fruits. We are left with fruits eaten by birds.

Grandmother replied that by eating fruits we cannot satisfy our hunger. I sell these fruits to get required material. When you become young and capable of producing rice from our field, I will stop selling fruits. If you want to eat a fruit then plant a tree. You will be meritorious and mother earth will be pleasant. You will get fruits, flowers and sticks. People will be relieved under the shadow of the tree.

Grandson was influenced by these words of grandmother. He was helping her and planting new trees. After five years grandmother passed away. Then grandson was sixteen years old. He remembers his grandmother and cries for her.

Once he saw grandmother in his dream. She tried to console her grandson Kesarasimha. She said that I did not die. As my body become old, I had a new body. Now she was appearing like a young girl. He requested her to come home. Trees planted by her always reminds her presence.

She told grandson that I cannot come with you now from the place where I live. You plant new trees every day. As a result, you will not forget me. This is order of the world and she disappeared.

Kesarasimha's sleep was disturbed. He woke up. He got up from bed and was taking care of plants and trees more. Once again grandmother appeared in dream to grandson with two fairies. She kept some fruits in front of grandson in a plate. He ate a fruit. He never enjoyed such taste. Again, his sleep was disturbed. He woke up.

Some years passed again. Kesarasimha worked hard and earned lot of money. For many days grandmother did not appear in dream. But on the same night she appeared to grandson in dream. She was dressed in pure white clothes like snow. She was sitting on a white throne and looking like a fairy. Kesarasimha saluted her. She told grandson that she is very much pleased. She praised grandson for planting medicinal trees and making pollution free environment.

Kesarasimha was surprised and told that he did not plant any medicinal tree. Grandmother told him that he planted trees. They were providing fresh air. She clapped, then two fairies appeared, they shown him a green city and white mountain as per instruction of grandmother.

Kesarasimha felt happy. Grandmother told him again. There is a lot of importance for trees in this world. Trees provide fresh clay, water and air. If we cut trees and do deforestation, then earth will be warmer and glaciers will melt. Ocean will have excessive water and will drown living areas. People will be in trouble. Only analytical study will reveal all this. Hence study is important. Kesarasimha saluted grandmother once again. He involved himself in planting trees again with lot of attention and care.

4. उपवाचक प्रश्नाः - 8M (2x4)
NON DETAIL SHORT ANSWER QUESTIONS

Note ➡

- ✸ In this non detail Short Answer Questions (SAQ) bit **FOUR** questions will be given. Any **TWO** questions are to be answered.
- ✸ Answers must be written in Sanskrit (Devanagari Script) only.

1. न्यासरक्षा

2. आनूरवम्

1. न्यासरक्षा

1. मनस्विनः किमर्थं वनमभिगम्य वसन्ति?

उ. मनस्विनः नगरपरिभवान् विमोक्तुं वनमभिगम्य वसन्ति।

2. ब्रह्मचारी कुत्र उषितवान्? किमर्थम्?

उ. ब्रह्मचारी लावाणकग्रामे श्रुतिविशेषार्थं उषितवान्।

2. आनूरवम्

1. कः तपोवनम् प्रविशति?

उ. कुलपतिः कश्यपः तपोवनम् प्रविशति।

2. कश्यपेन किमिति निश्चितम्?

उ. कश्यपेन अनूरुः सवितुः सारथिः भविष्यतीति निश्चितम्।

5. सन्दर्भाः (पद्यभागः) - 6M (2x3)
ANNOTATIONS POETRY

Note ➨

- ✸ In this Poetry Annotations Bit, **FOUR** annotations will be given. Any **TWO** annotations are to be answered.
- ✸ Answers must be written in Sanskrit (Devanagari Script) only.

1. विक्रमाङ्कस्य औदार्यम्
2. नृसिंहाविर्भावः

1. विक्रमाङ्कस्य औदार्यम्

1. आस्तामयं मे युवराजभावः।

परिचयः इदं वाक्यं विक्रमाङ्कस्य औदार्यम् इति पाठात् स्वीकृतम्।
अयं पाठः विक्रमाङ्कदेवचरित काव्यस्य तृतीयसर्गात् स्वीकृतः। अस्य कविः बिल्हणः।

सन्दर्भः राजपुत्रः विक्रमाङ्कः राजानम् आहवमल्लं प्रति एवम् अवदत् ।

भावः राजन्! भवान् मां युवराजपदव्यां नियोक्तुं प्रयत्नं मा करोतु।

2. मयैव गोत्रे लिखितः कलङ्कः।

परिचयः इदं वाक्यं विक्रमाङ्कस्य औदार्यम् इति पाठात् स्वीकृतम्।
अयं पाठः विक्रमाङ्कदेवचरित काव्यस्य तृतीयसर्गात् स्वीकृतः। अस्य कविः बिल्हणः।

सन्दर्भः राजपुत्रः विक्रमाङ्कः राजानम् आहवमल्लं प्रति एवम् अवदत् ।

भावः राजन्! यदि ज्येष्ठपुत्रः युवराजः न क्रियते चेत् वंशे मया दोषः भवति।

3. तन्मे प्रमाणीकुरु वत्स वाक्यम्।

परिचयः इदं वाक्यं विक्रमाङ्कस्य औदार्यम् इति पाठात् स्वीकृतम्।
अयं पाठः विक्रमाङ्कदेवचरित काव्यस्य तृतीयसर्गात् स्वीकृतः। अस्य कविः बिल्हणः।

सन्दर्भः राजा आहवमल्लः पुत्रं विक्रमाङ्कं प्रति एवम् अवदत् ।

भावः पुत्र! त्वयोदीरितं वाक्यं मे प्रमाणीकुरु।।

2. नृसिंहाविर्भावः

1. सदा भोगसौख्येषु नूनं रमस्व।

परिचयः इदं वाक्यं नृसिंहाविर्भावः इति पाठात् स्वीकृतम्। अयं पाठः
नृसिंहनखकौमुदी इति काव्यात् स्वीकृतः। अस्य कविः डा के सुधाकररावः।

सन्दर्भः हिरण्यकशिपुः पुत्रं प्रह्लादं एवं वदति।

भावः त्वम् सदा सर्वेषु भोगेषु सुखेषु च रमस्व।

2. स्तम्भेऽस्ति श्रीपतिर्विष्णुः।

परिचयः इदं वाक्यं नृसिंहाविर्भावः इति पाठात् स्वीकृतम्। अयं पाठः
नृसिंहनखकौमुदी इति काव्यात् स्वीकृतः। अस्य कविः डा के सुधाकररावः।

सन्दर्भः प्रह्लादः पितरं एवं वदति।

भावः श्रीमहाविष्णुः सर्वगोचरः, अतः अत्र स्तम्भे अपि अस्ति।

3. आराधयामासुरभीष्टदं तम्।

परिचयः इदं वाक्यं नृसिंहाविर्भावः इति पाठात् स्वीकृतम्। अयं पाठः
नृसिंहनखकौमुदी इति काव्यात् स्वीकृतः। अस्य कविः डा के सुधाकररावः।

सन्दर्भः कविः देवान् एवं वर्णयति।

भावः अभीष्टप्रदातारं श्रीमहाविष्णुं सर्वे देवाः पूजयामासुः।

6. सन्दर्भाः (गद्यभागः) - 6M (2x3)
ANNOTATIONS PROSE

Note ➡

- ✸ In this Prose Annotations Bit, **FOUR** annotations will be given. Any **TWO** annotations are to be answered.
- ✸ Answers must be written in Sanskrit (Devanagari Script) only.

1. सुहृद्भेदः
2. भारतभूषा वीरयोषा

1. सुहृद्भेदः

1. सम्प्रति वनमिदमपूर्वसत्त्वाधिष्ठितम्।

परिचयः इदं वाक्यं सुहृद्भेदः इति पाठात् स्वीकृतम्।
अयं पाठः हितोपदेशस्य सुहृद्भेदात् स्वीकृतः।
अस्य ग्रन्थस्य कविः नारायणपण्डितः।

सन्दर्भः सिंहः पिङ्गलकः दमनकं प्रति सञ्जीवकम् उद्दिश्य एवम् अवदत्।

भावः भद्र! अधुना वने महान् अपूर्वः सत्वः प्रविवेश।

2. महानेवासौ देवं द्रष्टुमिच्छति।

परिचयः इदं वाक्यं सुहृद्भेदः इति पाठात् स्वीकृतम्।
अयं पाठः हितोपदेशस्य सुहृद्भेदात् स्वीकृतः।
अस्य ग्रन्थस्य कविः नारायणपण्डितः।

सन्दर्भः दमनकः पिङ्गलकं प्रति सञ्जीवकम् उद्दिश्य एवम् अवदत्।

भावः एषः महासत्त्वः भवन्तं द्रष्टुम् इच्छति।

3. कथमसौ मां जिघांसुर्ज्ञातव्यः।

परिचयः इदं वाक्यं सुहृद्भेदः इति पाठात् स्वीकृतम्।
अयं पाठः हितोपदेशस्य सुहृद्भेदात् स्वीकृतः।
अस्य ग्रन्थस्य कविः नारायणपण्डितः।

सन्दर्भः सञ्जीवकः दमनकं प्रति पिङ्गलकम् उद्दिश्य एवम् अवदत्।

भावः हे मित्र! कथम् अहं जानामि? एषः पिङ्गलकः मां हन्तुमिच्छति इति।

2. भारतभूषा वीरयोषा

1. अहं वीरपितुः कन्या अस्मि।

परिचयः इदं वाक्यं भारतभूषा वीरयोषा इति पाठात् स्वीकृतम्।
अयं पाठः मधुराञ्जलिः इति रचना सङ्कलनात् स्वीकृतः।
अस्य कविः गलगली रामाचार्यः।

सन्दर्भः चिन्तादेवी सैनिकान् एवं वदति।

भावः अहं वीरपुत्री। वीरपितुः सुता अस्मि।

2. सत्वरं सज्जीक्रियतां चिताम्।

परिचयः इदं वाक्यं भारतभूषा वीरयोषा इति पाठात् स्वीकृतम्।
अयं पाठः मधुराञ्जलिः इति रचना सङ्कलनात् स्वीकृतः।
अस्य कविः गलगली रामाचार्यः।

सन्दर्भः चिन्तादेवी सैनिकान् एवं वदति।

भावः अविलम्बेन मम चितां सिद्धं कुरु।

3. भवान् न मे रत्नसिंहः।

परिचयः इदं वाक्यं भारतभूषा वीरयोषा इति पाठात् स्वीकृतम्।
अयं पाठः मधुराञ्जलिः इति रचना सङ्कलनात् स्वीकृतः।
अस्य कविः गलगली रामाचार्यः।

सन्दर्भः चिन्तादेवी रत्नसिंहं एवं वदति।

भावः भवान् न मम पतिः रत्नसिंहः। सः न भीरुः।

7. लघु समाधान प्रश्नाः (पद्यभागः) - 6M (2x3)
SHORT ANSWER QUESTIONS (POETRY)

Note ➡

- In this Poetry short answer questions (SAQ) Bit, **FOUR** questions will be given.
- Any **TWO** questions are to be answered and those must be in a full sentence.
- Answers must be written in Sanskrit (Devanagari Script) only.

1. विक्रमाङ्कस्य औदार्यम्
2. साधुवर्तनम्
3. गायत्री नीतिगीतावलिः
4. नृसिंहाविर्भावः

1. विक्रमाङ्कस्य औदार्यम्

1. विक्रमाङ्कदेवस्य आज्ञा किं करोति?
उ. विक्रमाङ्कदेवस्य आज्ञा पार्थिवानां शिरः चुम्बति।

2. नरेन्द्रः किमर्थं चमत्कारं अगात्?
उ. नरेन्द्रः विक्रमाङ्कस्य वचांसि श्रुत्वा चमत्कारं अगात्।

3. सोमदेवे सति विक्रमाङ्कदेवस्य कः नास्ति?
उ. सोमदेवे सति विक्रमाङ्कदेवस्य यौवराज्ये अधिकारः नास्ति।

2. साधुवर्तनम्

1. के लोकहिते सदा सक्ताः सन्ति?
उ. उत्तमाः लोकहिते सदा सक्ताः सन्ति?

2. कानि करद्वयं वासयन्ति?
उ. अञ्जलिस्थानि पुष्पाणि करद्वयं वासयन्ति।

3. कस्य जीवितं निष्फलम्?
उ. गुणधर्मविहीनस्य जीवितं निष्फलम्।

3. गायत्री नीतिगीतावलिः

1. पाषाणैः प्रहरतेऽपि कः न कुप्यति?
उ. पाषाणैः प्रहरतेऽपि सहकारः न कुप्यति।

2. कस्मै दानं मोघं स्यात्?
उ. धनिने दानं मोघं स्यात्।

3. कः तमः हन्ति?
उ. एकः दीपः तमः हन्ति।

4.नृसिंहाविर्भावः

1. विष्णोः सङ्कल्पेन शक्त्या च किं किं भविष्यति?
उ. विष्णोः सङ्कल्पेन शक्त्या च विश्वसृष्टिः क्षणमात्रे विनाशः च भविष्यति।

2. राक्षसः हिरण्यकशिपुः किमकरोत्?
उ. राक्षसः हिरण्यकशिपुः स्तम्भस्योपरि गदाप्रहारं अकरोत्।

3. दैत्यं निहत्य चतुर्भुजः कथं रराज?
उ. दैत्यं निहत्य चतुर्भुजः सायंकालीनः सूर्यः इव रराज।

८. लघु समाधान प्रश्नाः (गद्यभागः) - 6M (2x3)
SHORT ANSWER QUESTIONS (PROSE)

Note ➡

- ✸ In this Prose short answer questions Bit, **FOUR** questions will be given.
- ✸ Any **TWO** questions are to be answered and those must be in a full sentence.
- ✸ Answers must be written in Sanskrit (Devanagari Script) only.

1. भ्रातृवात्सल्यम्
2. सुहृद्भेदः
3. वृक्षरक्षिका पितामही
4. भारतभूषा वीरयोषा

1. भ्रातृवात्सल्यम्

1. हर्षवर्धनः भण्डिं किमुवाच?
उ. हर्षवर्धनः भण्डिं राज्यश्रीव्यतिकरः कः? इति उवाच।

2. निर्घातः कः?
उ. निर्घातः शबरसेनपतेः स्वस्रीयः।

3. राजा कीदृशीं राज्यश्रियं ददर्श?
उ. राजा अग्निप्रवेशाय उद्यतां राज्यश्रियं ददर्श।

2. सुहृद्भेदः

1. कः पानीयं पातुं यमुनाकच्छं अगच्छत्?
उ. पिङ्गलकोनाम सिंहः पानीयं पातुं यमुनाकच्छं अगच्छत्।

2. कौ भयप्रतीकारं प्रतिज्ञाय चलितौ?
उ. करटकदमनकौ भयप्रतीकारं प्रतिज्ञाय चलितौ।

3. युद्धे कः केन व्यापादितः?
उ. युद्धे सञ्जीवकः पिङ्गलकेन व्यापादितः।

3. वृक्षरक्षिका पितामही

1. वृक्षाः अस्मभ्यं किं किं प्रयच्छन्ति?
उ. वृक्षाः अस्मभ्यं स्वच्छां मृत्तिकां, स्वच्छं जलं, स्वच्छं वायुं च प्रयच्छन्ति।

2. केसरसिंहः कुत्र न्यवसत्?
उ. केसरसिंहः कश्मीरोपत्यकायां न्यवसत्।

3. मार्गे नद्यः कथं प्रावहन्?
उ. मार्गे नद्यः स्वच्छाः प्रावहन्।

4. भारतभूषा वीरयोषा

1. एकाकिन्यपि चिन्ता कथं खेलति स्म?
उ. एकाकिन्यपि चिन्ता निश्चिन्ता भूत्वा खेलति स्म।

2. रत्नसिंहः कथं कर्माणि कुर्वन् आसीत्?
उ. रत्नसिंहः कर्तव्यबुद्ध्यैव कर्माणि कुर्वन् आसीत्।

3. रत्नसिंहः किमर्थं चितां प्राविशत्?
उ. रत्नसिंहः प्रायश्चित्तं विधातुं चितां प्राविशत्।

9. एकवाक्य समाधान प्रश्नाः (पद्यभागः) - 5M (5x1)
VERY SHORT ANSWER QUESTIONS (POETRY)

Note ➧

- ✷ In this Poetry very short answer questions(VSAQ) Bit, five questions will be given.
- ✷ Every question must be answered in a full sentence. There is no **CHOICE** in this question.
- ✷ Answers must be written in Sanskrit (Devanagari Script) only.

1. विक्रमाङ्कस्य औदार्यम्
2. साधुवर्तनम्
3. गायत्री नीतिगीतावलिः
4. नृसिंहाविर्भावः

1. विक्रमाङ्कस्य औदार्यम्

1. नृपश्रीः धुनीव का दधातु?
उ. नृपश्रीः धुनीव साधारणतां दधातु।

2. राज्ञे आहवमल्लाय कः प्रसन्नः?
उ. राज्ञे आहवमल्लाय भवानीदयितः (परमेश्वरः) प्रसन्नः।

3. विक्रमाङ्कस्य औदार्यं कः अरचयत्?
उ. विक्रमाङ्कस्य औदार्यं बिल्हणः अरचयत्।

2. साधुवर्तनम्

1. महात्मानः कां तृणाय मन्यन्ते?
उ. महात्मानः लक्ष्मीं तृणाय मन्यन्ते।

2. नदीशः परिपूर्णोऽपि किं अपेक्षते?
उ. नदीशः परिपूर्णोऽपि चन्द्रोदयं अपेक्षते।

3. कति दोषाः पुरुषेण हातव्याः?
उ. षड् दोषाः पुरुषेण हातव्याः?

3. गायत्री नीतिगीतावलिः

1. नीचः पुरः किं वक्ति?
उ. नीचः पुरः प्रियं वक्ति।

2. कस्य गुणः अवर्ण्यः?
उ. साङ्गत्यस्य गुणः अवर्ण्यः।

3. कैः सङ्गतं न कुर्यात् ?
उ. कुजनैः सङ्गतं न कुर्यात् ।

4. नृसिंहाविर्भावः

1. मुरारिः कीदृशः इतीरितम्?
उ. मुरारिः सर्वगतः इतीरितम्।

2. स्तम्भात् कः अजायत?
उ. स्तम्भात् नृसिंहः अजायत।

3. नृसिंहः हिरण्यकशिपुं कैः ददार?
उ. नृसिंहः हिरण्यकशिपुं प्रखरैः नखैः ददार।

10. एकवाक्य समाधान प्रश्नाः (पद्यभागः) - 5M (5x1)
VERY SHORT ANSWER QUESTIONS (PROSE)

Note ➡

- ✸ In this Prose very short answer questions (VSAQ) Bit, five questions will be given.
- ✸ Every question must be answered in a full sentence. There is no **CHOICE** in this question.
- ✸ Answers must be written in Sanskrit (Devanagari Script) only.

1. भ्रातृवात्सल्यम्
2. सुहृद्भेदः
3. वृक्षरक्षिका पितामही
4. भारतभूषा वीरयोषा

1. भ्रातृवात्सल्यम्

1. राज्यश्रीः कां प्रविष्टा?
उ. राज्यश्रीः विन्ध्याटवीं प्रविष्टा।

2. दिवाकरमित्रः कः?
उ. दिवाकरमित्रः (बौद्धभिक्षुः) भदन्तः।

3. हर्षवर्धनस्य का अवशिष्टा?
उ. हर्षवर्धनस्य यवीयसी स्वसा अवशिष्टा।

2. सुहृद्भेदः

1. पिङ्गलकसिंहस्य मन्त्रिणौ कौ?
उ. पिङ्गलकसिंहस्य मन्त्रिणौ करटकदमनकौ।

2. स्तब्धकर्णः कः?
उ. स्तब्धकर्णः सिंहस्य भ्राता।

3. सञ्जीवकः कस्मिन् नियुक्तः?
उ. सञ्जीवकः अर्थाधिकारे नियुक्तः।

3. वृक्षरक्षिका पितामही

1. शीततौं पितामही वृक्षाणां उपरि किं आच्छादयति स्म?
उ. शीततौं पितामही वृक्षाणां उपरि घासं आच्छादयति स्म।

2. केसरसिंहः श्रद्धया कस्मिन् लग्नः?
उ. केसरसिंहः श्रद्धया वृक्षारोपणे लग्नः।

3. केसरसिंहः कथं धनं आर्जितवान्?
उ. केसरसिंहः फलानि विक्रीय धनं आर्जितवान्।

4. भारतभूषा वीरयोषा

1. चिन्तादेवी केन पालिता आसीत्?
उ. चिन्तादेवी पित्रा पालिता आसीत्।

2. राजपुत्रयूनः नाम किम्?
उ. राजपुत्रयूनः नाम रत्नसिंहः।

3. चिन्तादेवी किं कर्तुं सज्जीबभूव?
उ. चिन्तादेवी परलोकयात्रां कर्तुं सज्जीबभूव।

11. पत्रलेखनम् LETTER WRITING - 5M (1x5)

Note ➡
- ✸ In this Letter writing Bit, **THREE** letters will be given. **ONE** letter is to be written.
- ✸ Letter must be written in Sanskrit (Devanagari Script) only.
- ✸ Including date each and every word must be in Sanskrit.

1. धनयाचनार्थं पितरं प्रति पत्रम्

छात्रवासात्
दिनाङ्कः १२-०६-२०१९

आदरणीय पितृवर्य!

सादरं नमामि। अत्र कुशलं तत्रास्तु। अहं सश्रद्धं विद्याभ्यासं करोमि। अहं कानिचन पुस्तकानि क्रेतुं इच्छामि। एतदर्थं रूप्याकाणां सहस्रं कृपया प्रेषयतु भवान्।
मातृचरणयोः मम प्रणामाः।

भवदीयपुत्रः/ भवदीया पुत्री
श्रीनिवासः/ अहल्या

सूचना : ग्रामनाम न लेखनीयम्

2. पुस्तक क्रयणाय प्रबन्धकं प्रति पत्रम्

दिनाङ्कः १२-०६-२०१९

प्रबन्धकः
गीताप्रेस् मुद्रणालयः,
गोरखपुरम्,
उत्तरप्रदेशः।

आर्य!

विषयः - भगवद्गीतापुस्तकक्रयणम्

नमस्कारः। सविनयं निवेदयामि यत् मम कलाशालायां सद्यः भगवद्गीताश्लोकपठन-स्पर्धा भविष्यति। अतः एकं भगवद्गीता पुस्तकं न्यूनेन मूल्येन अधः सङ्केतं प्रति कृपया प्रेषयतु भवान्।

भवदीयपुत्रः/ भवदीया पुत्री
श्रीनिवासः/अहल्या
द्वितीयवर्षम्
राजकीयमाध्यमिककलाशाला,
भाग्यनगरम्,
तेलङ्गाणा राज्यम्।

सूचना : नगरनाम न परिवर्तनीयम्।

3. अवकाशप्रदानाय आचार्यं प्रति पत्रम्

दिनाङ्कः १२-०६-२०१९

सेवायाम्
श्रीमान् प्राचार्यमहोदयः,
उच्च माध्यमिक विद्यालयः,
भाग्यनगरम्।

महोदय!

नमस्कारः। सविनयं निवेदयामि यत् अहं ज्वरग्रस्तः अस्मि। अद्य शिरोवेदना च मां पीडयति। अतः अद्य विद्यालयं आगन्तुं न शक्नोमि। कृपया १२-०६-२०१९तः १४-०६-२०१९ पर्यन्तं दिनत्रयस्य अवकाशं प्रदाय मां अनुगृह्णातु।

भवतः शिष्यः/ भवदीया शिष्या
श्रीनिवासः/अहल्या
द्वितीयवर्षम्
भाग्यनगरम्।

सूचना : नगरनाम न परिवर्तनीयम्।

12. सन्धिः (विघटनम्) - 8M (4x2)
SANDHI SEPERATION
&
13. सन्धिः (सन्धानम्) - 8M (4x2)
SANDHI JOINING

Note ➡

- In this SANDHI Bit, **TWELVE** words will be given for seperation. Any **FOUR** words are to be seperated.

  TWELVE words will be given for joining . Any **FOUR** words are to be joined.
- Answer words must be written in Sanskrit (Devanagari Script) only alongwith name of the **SANDHI.**
- In this bit word seperation contains **ONE MARK** and name of the sandhi contains **ONE MARK**.

1. श्चुत्व सन्धिः

1. रामस् + चिनोति - रामश्चिनोति
2. शरत् + चन्द्रः - शरच्चन्द्रः
3. हरिस् + शेते - हरिश्शेते
4. सद् + जनः - सज्जनः
5. अरीन् + जयति - अरीञ्जयति

2. अनुनासिक सन्धिः

1. वाक् + मयम् - वाङ्मयम्
2. षट् + मासाः - षण्मासाः
3. जगत् + नाथः - जगन्नाथः
4. ककुप् + नेता - ककुम्नेता
5. चित् + मयम् - चिन्मयम्

3. विसर्ग सन्धिः

1. शिवः + अहम् - शिवोऽहम्
2. रामः + अयम् - रामोऽयम्
3. नमः + ते - नमस्ते
4. मनः + रथः - मनोरथः
5. मुनिः + अयम् - मुनिरयम्
6. धनुः + विद्या - धनुर्विद्या
7. बालः + करोति - बालःकरोति
8. पाचकः+ पचति - पाचकःपचति
9. रामः + खादति - रामःखादति
10. वृक्षः +फलति - वृक्षःफलति

14. शब्दाः (DECLENSIONS) - 8M (2x4)

Note ➡

- ✸ In this SHABDHAS (Declension)Bit, **FOUR** words will be given. Any **TWO** words are to be written.
- ✸ These words must be written in Sanskrit (Devanagari Script) only along with Heading, name of the vibhaktis (cases) and vachana (numbers).
- ✸ In this bit Heading, name of the vibhaktis (cases) and vachana (numbers) carry **ONE MARK** and table of word forms carry **THREE MARKS**.

1. जकारान्तः पुंलिङ्गः वणिज् शब्दः

विभक्तिः	एक वचनम्	द्वि वचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा विभक्तिः	वणिक्	वणिजौ	वणिजः
सम्बोधनप्रथमा विभक्तिः	हे वणिक्	हे वणिजौ	हे वणिजः
द्वितीया विभक्तिः	वणिजम्	वणिजौ	वणिजः
तृतीया विभक्तिः	वणिजा	वणिग्भ्याम्	वणिग्भिः
चतुर्थी विभक्तिः	वणिजे	वणिग्भ्याम्	वणिग्भ्यः
पञ्चमी विभक्तिः	वणिजः	वणिग्भ्याम्	वणिग्भ्यः
षष्ठी विभक्तिः	वणिजः	वणिजोः	वणिजाम्
सप्तमी विभक्तिः	वणिजि	वणिजोः	वणिक्षु

2. तकारान्तः पुंलिङ्गः मरुत् शब्दः

विभक्तिः	एक वचनम्	द्वि वचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा विभक्तिः	मरुत्	मरुतौ	मरुतः
सम्बोधनप्रथमा विभक्तिः	हे मरुत्	हे मरुतौ	हे मरुतः
द्वितीया विभक्तिः	मरुतम्	मरुतौ	मरुतः
तृतीया विभक्तिः	मरुता	मरुद्भ्याम्	मरुद्भिः
चतुर्थी विभक्तिः	मरुते	मरुद्भ्याम्	मरुद्भ्यः
पञ्चमी विभक्तिः	मरुतः	मरुद्भ्याम्	मरुद्भ्यः
षष्ठी विभक्तिः	मरुतः	मरुतोः	मरुताम्
सप्तमी विभक्तिः	मरुति	मरुतोः	मरुत्सु

3. नकारान्तः पुंलिङ्गः गुणिन् शब्दः

विभक्तिः	एक वचनम्	द्वि वचनम्	बहुवचनम्
प्रथमाविभक्तिः	गुणी	गुणिनौ	गुणिनः
सम्बोधनप्रथमा विभक्तिः	हे गुणिन्	हे गुणिनौ	हे गुणिनः
द्वितीयाविभक्तिः	गुणिनम्	गुणिनौ	गुणिनः
तृतीया विभक्तिः	गुणिना	गुणिभ्याम्	गुणिभिः
चतुर्थी विभक्तिः	गुणिने	गुणिभ्याम्	गुणिभ्यः
पञ्चमी विभक्तिः	गुणिनः	गुणिभ्याम्	गुणिभ्यः
षष्ठी विभक्तिः	गुणिनः	गुणिनोः	गुणिनाम्
सप्तमी विभक्तिः	गुणिनि	गुणिनोः	गुणिषु

4. चकारान्तः स्त्रीलिङ्गः त्वच् शब्दः

विभक्तिः	एक वचनम्	द्वि वचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा विभक्तिः	त्वक्	त्वचौ	त्वचः
सम्बोधनप्रथमा विभक्तिः	हे त्वक्	हे त्वचौ	हे त्वचः
द्वितीया विभक्तिः	त्वचम्	त्वचौ	त्वचः
तृतीया विभक्तिः	त्वचा	त्वग्भ्याम्	त्वग्भिः
चतुर्थी विभक्तिः	त्वचे	त्वग्भ्याम्	त्वग्भ्यः
पञ्चमी विभक्तिः	त्वचः	त्वग्भ्याम्	त्वग्भ्यः
षष्ठी विभक्तिः	त्वचः	त्वचोः	त्वचाम्
सप्तमी विभक्तिः	त्वचि	त्वचोः	त्वक्षु

5. जकारान्तः स्त्रीलिङ्गः स्रज् शब्दः

विभक्तिः	एक वचनम्	द्वि वचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा विभक्तिः	स्रक्	स्रजौ	स्रजः
सम्बोधनप्रथमा विभक्तिः	हे स्रक्	हे स्रजौ	हे स्रजः
द्वितीया विभक्तिः	स्रजम्	स्रजौ	स्रजः
तृतीया विभक्तिः	स्रजा	स्रग्भ्याम्	स्रग्भिः
चतुर्थी विभक्तिः	स्रजे	स्रग्भ्याम्	स्रग्भ्यः
पञ्चमी विभक्तिः	स्रजः	स्रग्भ्याम्	स्रग्भ्यः
षष्ठी विभक्तिः	स्रजः	स्रजोः	स्रजाम्
सप्तमी विभक्तिः	स्रजि	स्रजोः	स्रक्षु

6. तकारान्तः स्त्रीलिङ्गः सरित् शब्दः

विभक्तिः	एक वचनम्	द्वि वचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा विभक्तिः	सरित्	सरितौ	सरितः
सम्बोधनप्रथमा विभक्तिः	हे सरित्	हे सरितौ	हे सरितः
द्वितीया विभक्तिः	सरितम्	सरितौ	सरितः
तृतीया विभक्तिः	सरिता	सरिद्भ्याम्	सरिद्भिः
चतुर्थी विभक्तिः	सरिते	सरिद्भ्याम्	सरिद्भ्यः
पञ्चमी विभक्तिः	सरितः	सरिद्भ्याम्	सरिद्भ्यः
षष्ठी विभक्तिः	सरितः	सरितोः	सरिताम्
सप्तमी विभक्तिः	सरिति	सरितोः	सरित्सु

7. नकारान्तः नपुंसकलिङ्गः नामन् शब्दः

विभक्तिः	एक वचनम्	द्वि वचनम्	बहु वचनम्
प्रथमा विभक्तिः	नाम	नाम्नी, नामनी	नामानि
सम्बोधनप्रथमा विभक्तिः	हे नाम	हे नाम्नी, हे नामनी	हे नामानि
द्वितीया विभक्तिः	नाम	नाम्नी, नामनी	नामानि
तृतीया विभक्तिः	नाम्ना	नामभ्याम्	नामभिः
चतुर्थी विभक्तिः	नाम्ने	नामभ्याम्	नामभ्यः
पञ्चमी विभक्तिः	नाम्नः	नामभ्याम्	नामभ्यः
षष्ठी विभक्तिः	नाम्नः	नाम्नोः	नाम्नाम्
सप्तमी विभक्तिः	नाम्नि, नामनि	नाम्नोः	नामसु

8. सकारान्तः नपुंसकलिङ्गः वपुस् शब्दः

विभक्तिः	एक वचनम्	द्वि वचनम्	बहु वचनम्
प्रथमा विभक्तिः	वपुः	वपुषी	वपूंषि
सम्बोधनप्रथमा विभक्तिः	हे वपुः	हे वपुषी	हे वपूंषि
द्वितीया विभक्तिः	वपुः	वपुषी	वपूंषि
तृतीया विभक्तिः	वपुषा	वपुर्भ्याम्	वपुर्भिः
चतुर्थी विभक्तिः	वपुषे	वपुर्भ्याम्	वपुर्भ्यः
पञ्चमी विभक्तिः	वपुषः	वपुर्भ्याम्	वपुर्भ्यः
षष्ठी विभक्तिः	वपुषः	वपुषोः	वपुषाम्
सप्तमी विभक्तिः	वपुषि	वपुषोः	वपुष्षु

9. सकारान्तः नपुंसकलिङ्गः मनस् शब्दः

विभक्तिः	एक वचनम्	द्वि वचनम्	बहु वचनम्
प्रथमा विभक्तिः	मनः	मनसी	मनांसि
सम्बोधनप्रथमा विभक्तिः	हे मनः	हे मनसी	हे मनांसि
द्वितीया विभक्तिः	मनः	मनसी	मनांसि
तृतीया विभक्तिः	मनसा	मनोभ्याम्	मनोभिः
चतुर्थी विभक्तिः	मनसे	मनोभ्याम्	मनोभ्यः
पञ्चमी विभक्तिः	मनसः	मनोभ्याम्	मनोभ्यः
षष्ठी विभक्तिः	मनसः	मनसोः	मनसाम्
सप्तमी विभक्तिः	मनसि	मनसोः	मनस्सु

15. समासा: (COMPOUNDS) - 6M (3x2)

Note ➡

- In this SAMAASA (Compound)Bit, **EIGHT** words will be given. Any **THREE** words are to be answered.
- These must be written in Sanskrit (Devanagari Script) only along with vigraha vakya (Explanation) and name of the compound.
- In this bit vigraha vakya (Explanation) contains **ONE MARK** and and name of the compound contains **ONE MARK**.

1. अव्ययीभाव समासः

1. निष्पापम् - पापानाम् अभावः
2. यथाशक्ति - शक्तिम् अनतिक्रम्य
3. उपलोचनम् - लोचनयोः समीपे
4. प्रतिदिनम् - दिने दिने
5. अनुगङ्गम् - गङ्गायाः अनु

2. द्विगु समासः

1. त्रिलोकी - त्रयाणां लोकानां समाहारः
2. पञ्चवटी - पञ्चानां वटानां समाहारः
3. नवरात्रम् - नवानां रात्रीणां समाहारः

3. द्वन्द्व समासः

1. नकुलसहदेवौ - नकुलः च सहदेवः च
2. धर्मार्थकाममोक्षाः - धर्मः च अर्थः च कामः च मोक्षः च
3. शीतोष्णम् - शीतं च उष्णं च तयोः समाहारः
4.. पितरौ - माता च पिता च
5.. पार्वतीपरमेश्वरौ - पार्वती च परमेश्वरः च

4. बहुव्रीहि समासः

1. पीताम्बरः - पीतम् अम्बरम् यस्य सः
2. महाबलः - महत् बलं यस्य सः
3. विशालाक्षी - विशाले अक्षिणी यस्याः सा
4. पिनाकपाणिः - पिनाकं पाणौ यस्य सः

16. वाक्यशुद्धीकरणम् - 5M (5x1)
SENTENCE CORRECTION

Note ➡

- ✷ In this correction of sentences bit, **FIVE** sentences will be given.
- ✷ Every sentence MUST BE ANSWERED AS A FULL SENTENCE. There is no **CHOICE** in this bit.
- ✷ Answers must be written in Sanskrit (Devanagari Script) only.
- ✷ In the sentence underlined part is to be corrected according to the verb given at the end of the sentence.

1. <u>बालकाः</u> फलानि खादति।
   <u>बालकः</u> फलानि खादति।

2. <u>कविः</u> काव्ये लिखतः।
   <u>कवी</u> काव्ये लिखतः।

3. <u>भानवः</u> आकाशे विचरति।
   <u>भानुः</u> आकाशे विचरति।

4. <u>गौः</u> वत्सान् पश्यन्ति।
   <u>गावः</u> वत्सान् पश्यन्ति।

5. <u>भक्ती</u> मुक्तिं यच्छति।
   <u>भक्तिः</u> मुक्तिं यच्छति।

6. <u>नदी</u> परोपकाराय वहन्ति।
   <u>नद्यः</u> परोपकाराय वहन्ति।

7. <u>वध्वः</u> विवाहमण्टपं गच्छति।
   <u>वधूः</u> विवाहमण्टपं गच्छति।

8. <u>वनं</u> वायुप्रदूषणं परिहरन्ति।
   <u>वनानि</u> वायुप्रदूषणं परिहरन्ति।

9. <u>वारीणि</u> मलिनं प्राक्षालयति।
   <u>वारि</u> मलिनं प्राक्षालयति।

10. मधूनि रोगनाशकं भवति।
मधु रोगनाशकं भवति।

11. विद्वान् वादे जयन्ति।
विद्वांसः वादे जयन्ति।

12. त्वचः देहं रक्षति।
त्वक् देहं रक्षति।

13. मरुत् गन्धं वहन्ति।
मरुतः गन्धं वहन्ति।

14. मनांसि चञ्चलं भवति।
मनः चञ्चलं भवति।

15. गुणिनः लोकं उपकरोति।
गुणी लोकं उपकरोति।

अंक विभागः (MARKS DIVISION)

प्रश्नः		अंकः
1.	श्लोकस्य प्रतिपदार्थम् भावलेखनम् च	6
2.	व्यासरूपसमाधानप्रश्नाः - पद्यभागः	6
3.	व्यासरूपसमाधानप्रश्नाः - गद्यभागः	6
4.	उपवाचकप्रश्नाः	8
5.	सन्दर्भाः - पद्यभागः	6
6.	सन्दर्भाः - गद्यभागः	6
7.	लघुसमाधानप्रश्नाः - पद्यभागः	6
8.	लघुसमाधानप्रश्नाः - गद्यभागः	6
9.	एकवाक्यसमाधानप्रश्नाः - पद्यभागः	5
10.	एकवाक्यसमाधानप्रश्नाः - गद्यभागः	5
11.	पत्रलेखनम्	5
12. & 13.	सन्धयः	16 (8+8)
14.	शब्दाः	8
15.	समासाः	6
16.	वाक्यशुद्धीकरणम्	5